

Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Навчально-науковий інститут історії, права та міжнародних відносин
Кафедра права та публічного управління

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ННІ історії, права та
міжнародних відносин

 Олександр ЖУКОВ

«29» серпня 2025 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СІМЕЙНЕ ПРАВО

Галузь знань D Бізнес, адміністрування та право

Спеціальність D8 Право

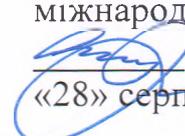
Освітньо-професійна програма Право

Перший рівень вищої освіти

Мова навчання українська

ПОГОДЖЕНО

Голова науково-методичної
комісії ННІ історії, права та
міжнародних відносин

 Світлана МОЦАК

«28» серпня 2025 р.

Укладач:

Іваній О.М. – кандидат педагогічних наук, доцент

Робоча програма розглянута і схвалена на засіданні кафедри права та публічного управління

Протокол № 1 від «28» серпня 2025 р.

Завідувач кафедри
кандидат педагогічних наук, доцент

Олена ІВАНІЙ

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань Право	Обов'язкова
		Рік підготовки: 3-й
Загальна кількість годин – 90	Спеціальність Право	Семестр 5-й
		Лекції 16 год.
		Практичні, семінарські 22 год.
		Лабораторні 0 год.
		Самостійна робота 48 год.
		Консультації: 4 год.
		Вид контролю: залік

1. Мета вивчення навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Освітнє право» входить до переліку обов'язкових компонентів освітньо-професійної програми (цикл професійної підготовки).

Основні завдання:

- формування теоретичних знань про систему сімейного права, його принципи, джерела, інститути та основні поняття, включаючи правовий статус подружжя, дітей, батьків, інших членів сім'ї, а також особливості сімейних правовідносин;

- ознайомлення з практикою застосування норм сімейного законодавства в діяльності органів опіки та піклування, судів, нотаріату, органів державної реєстрації актів цивільного стану;

- опанування навичками правового аналізу сімейно-правових ситуацій, вміння визначати правову кваліфікацію фактів, застосовувати відповідні норми законодавства до конкретних правовідносин;

- розвиток умінь підготовки юридичних документів у сфері сімейного права: заяв, скарг, договорів, процесуальних документів тощо;

- формування правової культури і правосвідомості, поваги до сімейних цінностей, прав і обов'язків членів сім'ї, принципів справедливості, рівності, добросовісності й добровільності;

- засвоєння актуального законодавства та нормативно-правових актів, що регулюють сімейні правовідносини, включаючи міжнародно-правові акти, які мають вплив на розвиток національного сімейного права.

Мета вивчення дисципліни: опанування здобувачами вищої освіти теоретичних знань у сфері сімейних відносин між подружжям, батьками та дітьми, іншими членами сім'ї та родичами, засвоєння положень сімейного законодавства, а також формування практичних навичок та умінь щодо правильного тлумачення та застосування сімейно-правових норм, що регулюють зазначену сферу сімейних відносин.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою *загальних компетентностей*:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Здатність спілкуватися державною мовою, як усно, так і письмово.

ЗК 7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 9. Здатність працювати в команді.

ЗК 16. Здатність ухвалювати рішення та діяти, дотримуючись принципу неприпустимості корупції та будь-яких інших проявів недоброчесності.

Навчальна дисципліна спрямована на формування таких визначених освітньо-професійною програмою *спеціальних компетентностей*:

СК 2. Здатність аналізувати ретроспективи розвитку правових явищ та процесів у контексті їх впливу на сучасну правову систему.

СК 3. Цінування та повага до гідності людини як найвищої соціальної цінності, розуміння їх правової природи.

СК 7. Здатність застосовувати норми та інститути права, щонайменше з таких галузей, як: конституційне право, адміністративне право і адміністративне процесуальне право, цивільне і цивільне процесуальне право, трудове право, кримінальне і кримінальне процесуальне право.

СК 8. Здатність застосувати принципи та доктрини.

СК 11. Здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти.

СК 12. Здатність аналізувати правові проблеми та обґрунтовувати правові позиції.

СК 13. Здатність до критичного та системного аналізу правових явищ.

СК 14. Здатність до консультування з правових питань, зокрема, можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів, відповідно до вимог професійної етики, належного дотримання норм щодо нерозголошення персональних даних та конфіденційної інформації.

СК 15. Здатність до самостійної підготовки проєктів актів правозастосування.

СК 16. Здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення.

Навчальна дисципліна спрямована на формування визначеної освітньо-професійною програмою *інтегральної компетентності*, а саме: здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі у галузі правничої діяльності.

Навчання спрямоване на комплексну реалізацію практичної, когнітивно-освітньої, професійної та виховної мети, а саме:

- **практична мета** – сформувати у здобувачів освіти вміння застосовувати норми сімейного права України в типових і нестандартних правових ситуаціях, пов'язаних з укладенням і припиненням шлюбу, правами та обов'язками подружжя, батьків і дітей, встановленням опіки, усиновленням тощо;

- **когнітивно-освітня мета** – забезпечити засвоєння здобувачами знань про систему джерел сімейного права, структуру сімейно-правових норм, поняття й види сімейних правовідносин, актуальну судову практику у сфері сімейного права;

- **професійна мета** – сприяти формуванню фахових компетентностей, необхідних для правозастосовної діяльності в сфері сімейного права, зокрема — здатності до правового аналізу, консультування, підготовки правових документів та представництва інтересів клієнтів у сімейних спорах;

- **виховна мета** – виховувати повагу до прав і свобод людини, родинних цінностей, принципів гендерної рівності, справедливості, гуманізму та соціальної відповідальності в умовах реалізації сімейної політики держави.

2. Передумови для вивчення дисципліни

Навчальна дисципліна «Сімейне право» взаємопов'язана з такими навчальними дисциплінами, як «Загальна теорія права», «Цивільне право», «Цивільний процес» та ін. Здобувачі вищої освіти, які приступають до вивчення дисципліни «Сімейне право», повинні мати знання основ права, орієнтуватися в системі права, мати уявлення про норми права та способи їх реалізації, вміти аналізувати нормативні акти різної юридичної сили, визначаючи співвідношення між ними.

Програма дисципліни «Сімейне право» зорієнтована на студентів, які мають навички в роботі з нормативно-правовими актами і засвоїли знання з дисциплін «Загальна теорія права», «Конституційне право», «Адміністративне право» та «Цивільне право».

3. Результати навчання за дисципліною

РН 1. Визначати переконливість аргументів у процесі оцінки заздалегідь невідомих умов та обставин.

РН 3. Проводити збір і інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел.

РН 5. Давати короткий правовий висновок щодо окремих фактичних обставин з достатньою обґрунтованістю.

РН 6. Оцінювати недоліки і переваги певних правових аргументів, аналізуючи відому проблему.

РН 7. Складати та узгоджувати план власного прикладного дослідження і самостійно збирати матеріали за визначеними джерелами.

РН 9. Самостійно визначати ті обставини, у з'ясуванні яких потрібна допомога, і діяти відповідно до отриманих рекомендацій.

РН 10. Вільно спілкуватись державною та іноземною мовами як усно, так і письмово, із застосуванням правничої термінології.

РН 12. Доносити до респондента матеріал з певної правової проблематики доступно і зрозуміло.

РН 13. Знати та розуміти особливості реалізації та застосування норм матеріального і процесуального права.

РН 15. Вільно використовувати для правничої діяльності доступні інформаційні технології і бази даних.

РН 17. Працювати в команді, забезпечуючи виконання завдань команди.

РН 18. Застосовувати в професійній діяльності основні сучасні правові доктрини, цінності та принципи функціонування національної правової системи.

РН 19. Пояснювати природу та зміст основних правових явищ і процесів.

РН 20. Виокремлювати і аналізувати юридично значущі факти і робити обґрунтовані правові висновки.

РН 21. Готувати проекти необхідних актів застосування права відповідно до правового висновку зробленого у різних правових ситуаціях.

РН 22. Надавати консультації щодо можливих способів захисту прав та інтересів клієнтів у різних правових ситуаціях.

4. Критерії оцінювання результатів навчання

Критеріями оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти є:

– для усних відповідей: повнота розкриття питання; логіка викладу; використання основної та додаткової літератури, судової практики; уміння робити порівняння та висновки;

– для виконання письмових завдань: повнота розкриття питання; цілісність, системність, логічність, уміння формулювати висновки;

– для самостійної роботи: вміння здобувачів орієнтуватися в інформаційних потоках, працювати з науковими джерелами, добирати та узагальнювати матеріали, необхідні для вирішення визначеного кола завдань, аналізувати наукові публікації за визначеною тематикою; рівень самостійної підготовки студентів із певних тем, самостійне виконання завдань.

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

Оцінювання результатів аудиторної роботи здійснюється за наступними критеріями:

- доповідь (виступ на задану тему) – від 1 до 5 балів;
- експрес опитування – від 1 до 5 балів;
- розв’язання кейсу, задачі – від 1 до 5 балів;
- тестування (з набору суджень вибрати вірні) – від 1 до 5 балів;
- наукова робота (есе, реферат) – від 1 до 10 балів.

Доповідь : максимум 5 балів

Бали	Пояснення
5	Здобувач має високий рівень знань і розуміння основного матеріалу; ознайомлений із основними бібліографічними джерелами та судовою практикою, виконує необхідні дослідження, демонструє відмінне розуміння теми, проводить аналіз на високому рівні, дає чіткі, добре структуровані відповіді.
4	Здобувач має хороший рівень знань і розуміння основного матеріалу; ознайомлений із основними бібліографічними джерелами, судовою практикою, показує добре розуміння теми та може відповідати на запитання як викладача, так і студентів.
3	Здобувач має базові знання та розуміння основного матеріалу; частково ознайомлений із основними бібліографічними

	джерелами, показує базове розуміння питань, що стосуються курсу, може відповідати на запитання як викладача, так і студентів.
від 1 до 2	Здобувач демонструє обмежені знання з проблематики навчальної дисципліни, дає відповіді на запитання як викладача, так і студентів з теми

Експрес-опитування: максимум 5 балів

Бали	Пояснення
5	Здобувач правильно вживає правничу термінологію; провів збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, у тому числі і судову практику та надав повну, обґрунтовану відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми з достатньою аргументацією
4	Здобувач загалом правильно вживає правничу термінологію, проте є неточності у вживанні; провів збір та інтегрований аналіз матеріалів з різних джерел, однак надав неповну відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми, який містить окремі неточності; є поодинокі недоліки у послідовності викладу матеріалу
3	Здобувач допускає помилки у вживанні правничої термінології; провів збір та неповний аналіз матеріалів та надав фрагментарну відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми, який містить окремі неточності; наявні недоліки у послідовності викладу матеріалу
від 1 до 2	Здобувач допускає суттєві помилки у вживанні правничої термінології; провів неповний збір та аналіз матеріалів та надав фрагментарну відповідь з коротким висновком щодо окремої проблеми, який містить юридичні помилки; є суттєві помилки та недоліки в послідовності викладу матеріалу.

Розв'язання кейса (задачі): максимум 5 балів

Бали	Пояснення
5	Здобувач вірно застосовує набуті знання для аналізу практичних проблем та у різних правових ситуаціях, виокремлює юридично значущі факти, формулює обґрунтовані правові висновки; правильно вживає правничу термінологію
4	Здобувач вірно застосовує набуті знання для аналізу практичних проблем та у різних правових ситуаціях, виокремлює юридично значущі факти, формулює обґрунтовані правові висновки; є окремі помилки у використанні правничої термінології
від 1 до 3	Наявні помилки у застосуванні здобувачем набутих знань для

	аналізу практичних проблем та у різних правових ситуаціях; здобувач частково виокремлює юридично значущі факти, не формулює обґрунтовані правові висновки; є істотні помилки у використанні правничої термінології
--	--

Тестування: максимум 5 балів

Форми тестів:

Вибір однієї правильної відповіді – максимум 1 бал, якщо здобувач обрав вірну відповідь, 0 балів – якщо неправильну.

Встановлення відповідності – максимум 2 бали, якщо здобувач встановив всі відповідності вірно; якщо здобувачем не встановлено всі відповідності вірно – 0,5 бали за кожен вірно встановлену відповідність;

Встановлення правильної послідовності – максимум 3 бали, якщо здобувач встановив правильно всю послідовність, якщо здобувачем не встановлено всю послідовність правильно – 0,5 бали за кожен вірно встановлену послідовність.

Наукова робота: максимум 10 балів

Бали	Пояснення
10	Здобувач правильно вживає правничу термінологію; провів збір матеріалів за темою наукової роботи з різних джерел, провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані правові висновки; наукова робота містить коректне посилання на використані джерела; виклад – логічний; аргументовано відповів на поставлені запитання за результатами презентації наукової роботи.
9	Здобувач правильно вживає правничу термінологію; провів збір матеріалів за темою наукової роботи з різних джерел, провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані правові висновки; є поодинокі недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; аргументовано відповів на поставлені запитання за результатами презентації наукової роботи
8	Наявні неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; провів збір матеріалів за темою наукової роботи з різних джерел, провів інтегрований аналіз цих матеріалів, виокремив юридично значущі факти і сформулював обґрунтовані правові висновки, які містять окремі неточності; є недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації наукової роботи є частково аргументованими
від 1 до 7	Наявні неточності у вживанні здобувачем правничої термінології; провів частковий збір матеріалів за темою наукової роботи, в тому

	числі використовуючи доступні інформаційні технології, провів фрагментарний аналіз цих матеріалів, частково виокремив юридично значущі факти і сформулював правові висновки, які недостатньо обґрунтовані; є недоліки в оформленні використаних джерел та/або послідовності викладу матеріалу; відповіді здобувача на поставлені запитання за результатами презентації наукової роботи неаргументовані.
--	---

Наукова робота здобувача, яка не відповідає зазначеним критеріям не зараховується.

Самостійна робота

Бали	Критерії та показники оцінки діяльності здобувача освіти
25	Завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, змістовно, обґрунтовано, із наведенням прикладів, з застосуванням методу аналізу та творчого підходу. Здобувач освіти працює з науковою літературою, оцінює риторичні та комунікативні явища; робить висновки; вміє формулювати та обґрунтовувати власну позицію; володіє правилами підготовки виступів, доповідей; креативно підходить до їх підготовки; прагне до самовдосконалення і саморозвитку
20	Завдання до самостійної роботи виконані в повному обсязі, змістовно, обґрунтовано, але з певними помилками щодо викладу матеріалу та без наведення прикладів до окремих фактів і явищ. Здобувач освіти працює із запропонованою науковою літературою; робить висновки; володіє правилами підготовки виступів, доповідей, бесід і втілює їх у практику. Однак у процесі відтворення самостійно дібраного матеріалу простежується брак власних суджень, прояву креативності та ініціативності.
15	Завдання для самостійної роботи виконані в повному обсязі, але з порушенням логіки й послідовності викладу матеріалу та без прикладів. У роботі допускаються помилки, неточне вживання термінів. Студент працює із запропонованою науковою літературою, але аналізує її примітивно, без висвітлення власної позиції; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, але втілює їх у практику допускаючи грубі помилки та уникаючи використання термінології
10	Завдання для самостійної роботи виконані не в повному обсязі, частково самостійно і за певним зразком. Студент володіє матеріалом на початковому рівні, викладає його хаотично і необґрунтовано; має фрагментарні навички роботи з науковими

	джерелами і не вміє робити висновки; володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, але не втілює їх у практику; комунікативні навички мають низький рівень розвитку.
5	Виконано менше половини завдань для самостійної роботи. Матеріал фрагментарний, не систематизований, порушена структура викладу, відсутні приклади. Основу складають необгрунтоване копіювання чужих думок, позицій. Студент не вміє працювати з науковими джерелами і робити власні висновки, не володіє правилами написання та підготовки виступів, доповідей, відсутній творчий компонент цього виду діяльності; комунікативні вміння і навички мають низький рівень розвитку.

Розподіл балів

	Тема	Кількість балів під час аудиторних занять	Контроль самостійної роботи
Поточний контроль	Тема 1.	5	25
	Тема 2.	5	
	Тема 3.	5	
	Тема 3.	5	
	Тема 4.	10	
	Тема 5.	10	
	Тема 6.	5	
	Тема 7.	5	
	Тема 8.	10	
	Тема 9.	5	
Тема 10.	10		
Сума		75	
Загальна сума			100

Шкала оцінювання: національна та ECTS

<i>За шкалою ECTS</i>	<i>За 100-бальною шкалою</i>	<i>За національною шкалою (форма контролю – диференційний залік)</i>	<i>Пояснення</i>

A	90-100	відмінно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані лише з незначною кількістю помилок
B	82-89	добре	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані вище середнього рівня з кількома помилками.
C	74-81		Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані правильно з незначною кількістю суттєвих помилок.
D	64-73	задовільно	Кредити зараховано. Контрольні заходи виконані нижче середнього рівня, але зі значною кількістю помилок.
E	60-63		Кредити зараховано. Виконання контрольних заходів задовольняє мінімальним критеріям.
FX	35-59	незадовільно з можливістю повторного складання	Кредити не зараховано. Здобувачу надається можливість скласти визначені контрольні заходи для поліпшення підсумкової оцінки
F	1-34	незадовільно з повторним вивченням курсу	Кредити не зараховано. Здобувач повинен повторно освоювати навчальний матеріал дисципліни

В Університеті передбачено можливість перезарахування результатів неформальної та/або інформальної освіти відповідно до Положення про порядок визнання результатів навчання у неформальній та/або інформальній освіті у Сумському державному педагогічному університеті імені А.С.Макаренка (<https://sspu.edu.ua/universytet/edusci/normativno-pravova-baza>).

5. Програма навчальної дисципліни

Програма навчальної дисципліни «Сімейне право» складається з 10 тем:

1. Поняття, предмет, метод сімейного права. Джерела сімейного законодавства.
2. Державна реєстрація шлюбу.
3. Сім'я. Сімейні правовідносини.
4. Форми виховання дітей, які zostались без батьків. Усиновлення.
5. Майнові правовідносини подружжя.
6. Права та обов'язки матері, батька і дитини.
7. Аліментні обов'язки батьків та дітей.

8. Основні поняття та особливості патронату, опіки та піклування. Прийомна сім'я.

9. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

10. Застосування сімейного законодавства України до відносин за участі іноземних громадян та осіб без громадянства.

6. Інформаційний зміст навчальної дисципліни

6.1. Тематичні розділи

Тема 1. Поняття, предмет, метод сімейного права. Джерела сімейного законодавства.

Поняття сімейного права та його місце в системі сучасного права. Предмет і метод сімейного права. Принципи сімейного права. Джерела сімейного законодавства.

Тема 2. Державна реєстрація шлюбу.

Поняття шлюбу та його правова природа. Порядок укладення шлюбу. Поняття та випадки припинення шлюбу.

Тема 3. Сім'я. Сімейні правовідносини.

Сім'я як складне явище науки сімейного права. Поняття та види сімейних правовідносин. Суб'єкти сімейних правовідносин. Здійснення сімейних прав та виконання сімейних обов'язків.

Тема 4. Форми виховання дітей, які zostались без батьків. Усиновлення.

Поняття усиновлення. Особи, які можуть бути усиновлені. Особи, які можуть бути усиновлювачами. Умови усиновлення та порядок їх здійснення. Таємниця, недійсність, скасування усиновлення. Позбавлення усиновлювача батьківських прав.

Тема 5. Майнові правовідносини подружжя.

Правовий режим майна, що є особистою приватною власністю подружжя. Правовий режим спільної сумісної власності подружжя. Шлюбний договір.

Тема 6. Права та обов'язки матері, батька і дитини.

Походження як підстава виникнення правовідносин між батьками та дітьми. Правила реєстрації народження дитини. Особисті немайнові права і обов'язки дітей. Підстави, порядок та правові наслідки позбавлення батьківських прав.

Тема 7. Аліментні обов'язки батьків та дітей.

Способи та розмір оплати аліментів на дітей. Участь батьків у додаткових витратах на дитину. Припинення права на аліменти. Визначення заборгованості за аліментами та її стягнення.

Тема 8. Основні поняття та особливості патронату, опіки та піклування. Прийомна сім'я.

Встановлення опіки та піклування. Поняття та особливості патронату. Прийомна сім'я. Дитячий будинок сімейного типу.

Тема 9. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.

Поняття правовідносин за участі інших членів сім'ї та родичів. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання з утримання інших членів сім'ї та родичів.

Тема 10. Застосування сімейного законодавства України до відносин за участі іноземних громадян та осіб без громадянства.

Особливості правового регулювання сімейних відносин за участі іноземних громадян та осіб без громадянства. Особливості усиновлення громадянами України, які проживають за її межами та іноземцями. Застосування законодавства при міжнародному регулюванні опіки та піклування і усиновлення. Колізійне регулювання сімейних правовідносин подружжя. Колізійне регулювання правовідносин між подружжям і дітьми та іншими родичами.

6.2. Структура та обсяг навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин				
	Усього	у тому числі			
		лекції	практичні	консультації	Самостійна робота
Тема 1. Поняття, предмет, метод сімейного права. Джерела сімейного законодавства.	8	2	2		4
Тема 2. Державна реєстрація шлюбу.	8	2	2		4
Тема 3. Сім'я. Сімейні правовідносини.	10		2	2	6
Тема 4. Форми виховання дітей, які zostались без батьків. Усиновлення.	10	2	4		4
Тема 5. Майнові правовідносини подружжя.	8	2	2		4
Тема 6. Права та обов'язки матері, батька і дитини.	8	2	2		4
Тема 7. Аліментні обов'язки батьків та дітей.	8	2	2		4
Тема 8. Основні поняття та особливості патронату, опіки та піклування. Прийомна сім'я.	10	2	2		6
Тема 9. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів	10		2	2	6
Тема 10. Застосування сімейного законодавства України до відносин за участі іноземних громадян	10	2	2		6

та осіб без громадянства.					
Усього	90	16	22	4	48

6.3. Теми практичних занять

Назва теми	Кількість годин
Тема 1. Поняття, предмет, метод сімейного права. Джерела сімейного законодавства.	2
Тема 2. Державна реєстрація шлюбу.	2
Тема 3. Сім'я. Сімейні правовідносини.	2
Тема 4. Форми виховання дітей, які zostались без батьків. Усиновлення.	4
Тема 5. Майнові правовідносини подружжя.	2
Тема 6. Права та обов'язки матері, батька і дитини.	2
Тема 7. Аліментні обов'язки батьків та дітей.	2
Тема 8. Основні поняття та особливості патронату, опіки та піклування. Приймна сім'я.	2
Тема 9. Особисті немайнові права та обов'язки інших членів сім'ї та родичів. Зобов'язання по утриманню інших членів сім'ї та родичів.	2
Тема 10. Застосування сімейного законодавства України до відносин за участі іноземних громадян та осіб без громадянства.	2
Усього	22

6.4. Можливі види самостійної роботи студентів:

- робота з основною та додатковою літературою, аналіз нормативно-правових актів та судової практики;
- самостійне вивчення матеріалу;
- самостійний пошук необхідної інформації в мережі Інтернет;
- складання процесуальних документів;
- перегляд відеоматеріалу за тематикою дисципліни;
- підготовка до різних форм проміжної і підсумкової атестації;
- підготовка усного повідомлення для виступу на занятті;
- написання реферату;
- підготовка доповіді;
- підготовка до участі у дискусії;
- виконання завдань для самоконтролю.

Теми індивідуальних проєктів

1. Сімейне право як самостійна галузь права чи підгалузь цивільного права.
2. Історія формування сімейного законодавства України.
3. Звичай як джерело сімейного права.
4. Поняття сім'ї у законодавстві України.
5. Новели Сімейного кодексу України.
6. Історичні форми сім'ї та шлюбу. Поняття та ознаки шлюбу.
7. Умови укладення шлюбу. Обставини, що перешкоджають укладенню шлюбу.
8. Державна реєстрація шлюбу, її правове значення. Час, місце та порядок реєстрації шлюбу.
9. Розірвання шлюбу через суд: підстави та процедура.
10. Недійсний шлюб. Неукладений шлюб.
11. Особисті немайнові права подружжя, історія їх правового регулювання.
12. Шлюбний договір в Україні: правове регулювання та практика застосування.
13. Захист прав дитини при розлученні батьків.
14. Управління батьками майном дитини.
15. Обов'язок повнолітніх дітей утримувати батьків та його виконання.
16. Усиновлення в Україні: порядок, проблеми, перспективи.
17. Визнання та оспорювання батьківства.
18. Безпритульні діти: питання правового регулювання.
19. Права та обов'язки членів сім'ї та родичів у вихованні та утриманні дитини.
20. Правовий статус мачухи і вітчима у сімейному праві України.
21. Іноземний елемент у сімейних правовідносинах.
22. Система міжнародних договорів у сімейному праві.

7. Засоби адаптації викладання дисципліни до потреб здобувачів з обмеженими можливостями здоров'я

При необхідності в освітньому процесі застосовуються методи і технології, що полегшують сприйняття інформації особами з обмеженими можливостями здоров'я:

- створення текстової версії будь-якого нетекстового контенту для його можливого перетворення в альтернативні форми, зручні для різних користувачів;
- створення контенту, який можна представити у різних видах без втрати даних або структури, передбачити можливість масштабування тексту та зображень без втрати якості, передбачити доступність управління контентом з клавіатури;

- застосування програмних засобів, що забезпечують можливість освоєння навичок і умінь, що формуються дисципліною, за рахунок альтернативних способів, в тому числі віртуальних лабораторій і імітаційних технологій;

- застосування дистанційних освітніх технологій для передачі інформації, організації різних форм інтерактивної контактної роботи здобувача освіти з викладачем, у тому числі вебінарів, які можуть бути використані для проведення віртуальних лекцій з можливістю взаємодії всіх учасників дистанційного навчання, проведення семінарів, виступи з доповідями і захисту виконаних робіт, проведення тренінгів, організації колективної роботи.

8. Методичне забезпечення дисципліни

Основу комплексу методичного забезпечення навчальної дисципліни «Сімейне право» складають:

- робоча програма навчальної дисципліни;
- плани семінарських занять та методичні рекомендації до них;
- завдання для самостійної роботи з рекомендаціями;
- індивідуальні завдання;
- тестові завдання;
- рекомендовані джерела;
- електронні ресурси.

9. Матеріально-технічне забезпечення дисципліни

- ноутбук;
- доступ до мережі Інтернет;
- доступ до репозитарію та електронного каталогу наукової бібліотеки університету.

10. Рекомендовані джерела інформації

Законодавство України у сфері сімейного права:

1. Деякі питання захисту прав дитини та надання послуги патронату над дитиною: Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2021 р. № 893. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/893-2021-%D0%BF#n15>
2. Конвенція про захист дітей та співробітництво в галузі міждержавного усиновлення від 29.05.1993 р. № 995_365. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_365#Text
3. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254 к/96-ВР. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
4. Правове регулювання особистих немайнових та майнових відносин між суб'єктами сімейних правовідносин: Роз'яснення Міністерства юстиції

- України від 05.07.2011 р. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0048323-11#Text>
5. Про державну реєстрацію актів цивільного стану: Закон України від 01.07.2010 р. № 2398-VI. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2398-17#Text>
 6. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування: Закон України від 13.01.2005. № 2342-IV. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2342-15#Text>
 7. Про забезпечення реєстрації новонародженої дитини в умовах воєнного стану: Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 04.03.2022 р. № 407. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0293-22#Text>
 8. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків: Закон України від 08.09.2005 № 2866-IV. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2866-15#Text>
 9. Про забезпечення соціального захисту дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 01.06.2020 р. № 585. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/585-2020-%D0%BF#Text>
 10. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
 11. Про затвердження Інструкції про порядок реєстрації актів громадянського стану в дипломатичних представництвах та консульських установах України: Наказ Міністерства юстиції України, Міністерства закордонних справ України від 23.05.2001 року № 32/5/101. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0473-01#Text>
 12. Про затвердження Переліку захворювань, які дають право на усиновлення хворих дітей без дотримання строків перебування на обліку в центральному органі виконавчої влади, до повноважень якого належать питання усиновлення та захисту прав дітей, а також до досягнення дитиною п'яти років: Наказ Міністерства охорони здоров'я від 27.12.2011 р. № 973. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0352-12#Text>
 13. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціального супроводу сімей (осіб), які перебувають у складних життєвих обставинах: Постанова Кабінету Міністрів України від 21.11.2013 р. № 895. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/895-2013-%D0%BF#n9>

14. Про затвердження Порядку застосування допоміжних репродуктивних технологій в Україні : Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 09.09.2013 № 787. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1697-13#Text>
15. Про затвердження Порядку здійснення добровільного медичного обстеження наречених: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2002 року № 1740. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1740-2002-%D0%BF#Text>
16. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 08.10.2008 № 905. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF#Text>
17. Про затвердження Порядку розгляду заяв про зміну імені (прізвища, власного імені, по батькові) фізичної особи: Постанова Кабінету Міністрів України від 11.07.2007 р. № 915. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/915-2007-%D0%BF#Text>
18. Про затвердження Правил державної реєстрації актів цивільного стану в Україні: Наказ Міністерства юстиції України від 18.10.2000 р. № 52/5. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0719-00#Text>
19. Про затвердження форм обліку соціальної роботи з сім'ями/особами, які перебувають у складних життєвих обставинах: Наказ Міністерства соціальної політики України від 13.07.2018 № 1005. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0943-18#Text>
20. Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей: Закон України від 24.01.1995 № 20/95-ВР. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/20/95-%D0%B2%D1%80#Text>
21. Про особливості надання публічних (електронних публічних) послуг: Закон України від 15.07.2021 р. № 1698-ІХ. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1689-20#Text>
22. Про особливості соціального захисту розлучених із сім'єю дітей, які не є громадянами України: Постанова Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 р. № 832. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/832-2016-%D0%BF#Text>
23. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 р. № 2402-ІІІ. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2402-14#Text>
24. Про практику застосування судами законодавства при розгляд справ про право на шлюб, розірвання шлюбу, визнання його недійсним та поділ

- спільного майна подружжя : Постанова Пленуму ВСУ від 21. 12. 2007 р. № 11. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-07#Text>
25. Про свободу пересування та вільний вибір місця проживання в Україні: Закон України від 11.12.2003 р. № 1382-IV. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1382-15#Text>
26. Сімейний кодекс України: Закон України від 10.01.2002 р. № 2947-III. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text>
27. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. Офіційний веб-портал Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
28. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України № 1618-IV від 18.03.2004. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text>

Додаткова література:

1. Аліменти з інших членів сім'ї та родичів: що, коли і як? URL: https://www.hsa.org.ua/blog/alimenty-z-inshyh-chleniv-sim-vi-ta-rodychiv-shho-koly-i-yak?utm_source=chatgpt.com
2. Аліменти: особливості нарахування, стягнення за рішенням (наказом) суду і порядку виконавчого провадження: практ. посібник. Київ: Центр учбової літератури, 2019. 312 с.
3. Андрущенко Т. С. Квазісімейні договори як закономірне явище сучасного сімейного права. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 11–15. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.1>
4. Апопій І.В. Сімейне право України: навчальний посібник. Харків : Право. 2020. 360 с.
5. Бек У. П., Гресько О. О. Захист прав дітей у випадках сімейного насильства. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 21–26. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.3>
6. Бондаренко Т. В. «Особливості функціонування прийомних сімей у сучасних умовах». *Сімейне право та практика*, 2024, № 2, с. 120–128.
7. Бюлетень комітету НААУ з питань сімейного права (інформаційний дайджест у сфері сімейного права) за I квартал 2024 р. 2024. Вип. 16. 36 с.
8. Васильєва В. А. Зобов'язання з утримання інших членів сім'ї: сучасні проблеми правозастосування. *Підприємництво, господарство і право*. – 2022. – № 10. – С. 35–39.

9. Верес І.Я. Укладення договорів про утримання дитини. *Право і суспільство*. 2023. № 6. С.79–86. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.6.12>
10. Гаврік Р.О. Встановлення режиму окремого проживання як спосіб захисту сімейних прав та інтересів подружжя, батьків та дітей. *Право та державне управління*. 2022. № 3. С. 28–34. DOI: <https://doi.org/10.32840/pdu.2022.3.4>
11. Галаш А. Правове регулювання прав та обов'язків батьків щодо майна дитини за законодавством України та держав Європейського Союзу: порівняльно-правове дослідження. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 59–64. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.9>
12. Гарасимів Т. З., Ліщинська Ю. Ю. Визначення місця проживання дитини в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 65–70. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.10>
13. Глиняна К.М. Визначення та співвідношення понять «захист» та «охорона» прав дитини. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 66–71. DOI: <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2024.3.11>
14. Даценко В.М., Гупал Л.В., Юровська Г.В. 93 питання з сімейного права: посібник для суддів. Київ: Алерта, 2020. 98 с.
15. Дзера О. В., Кузнецова Н. С., Жилінкова І. В. Проблеми застосування Сімейного кодексу України: наук.-практ. коментар. – Київ: Юрінком Інтер, 2020.
16. Драпатий Н. В. Тимчасове влаштування дитини в сім'ю фактичного вихователя як форма влаштування дітей. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 82. Ч.1. С. 281–285. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.82.1.43>
17. Дьяченко І.В. Органи опіки та піклування у справах про позбавлення батьківських прав: теорія і практика. *Право і суспільство*. 2024, № 1. С. 66–73.
18. Дякович М.М. Сімейне право України : навч. посіб. Харків : ЕКУС, 2022. 416 с.
19. Іваненко Л. В. «Правові аспекти здійснення патронату над дитиною в Україні». *Юридичний вісник України*, 2022, № 4, с. 45–52.
20. Кирильчук І.А. Принцип найкращого врахування інтересів дитини при визначенні місця її проживання у судовому порядку. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2023. Том 34 (73) № 1. С. 13–19. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.1/03>
21. Клименко В. О. «Патронат над дитиною: міжнародний досвід і українська практика». *Міжнародне право і порівняльне правознавство*, 2025, № 1, с. 75–83.

22. Ковальський В., Дубчак Л., Роговик М. Сімейні правові відносини від А до Я. Київ : Юрінком Інтер, 2025. 176 с.
23. Кравченко О. В. Особисті немайнові права родичів у сімейному праві України. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. – 2023. – № 1. – С. 58–65.
24. Нестерцова-Собакарь О. В. Припинення шлюбу внаслідок розірвання та його правові наслідки за сімейним законодавством України з урахуванням правового режиму воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 166–171. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.26>
25. Огляд ключових висновків Верховного Суду в сімейних справах про поділ майна подружжя в 2024 році / О. Михальчук. URL: <https://www.hsa.org.ua/blog/oglyad-kliucovix-visnovkiv-verhovnogo-sudu-v-simeinix-spravax-pro-podil-maina-podruzzia-v-2024-roci>
26. Падун Р. Визначення сім'ї як правової категорії та особливого феномену суспільних відносин. *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна*. Серія «Право». 2022. № 33. С. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.26565/2075-1834-2022-33-08>
27. Петренко О. М. «Опіка і піклування в системі захисту прав дітей: сучасні виклики». *Право і суспільство*, 2023, № 1, с. 88–95.
28. Піскун Д., Маслов Р. Актуальні питання виконання аліментних зобов'язань та стягнення аліментів на дитину за чинним сімейним законодавством України. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2021. № 11. С. 221–224. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2021-11/54>
29. Рачинський Р. Ю. До проблеми квазішлюбних правовідносин. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 201–206. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.31>
30. Сидоренко М. П. «Дитячі будинки сімейного типу: правове регулювання та проблеми розвитку». *Актуальні проблеми права*, 2021, № 3, с. 101–110.
31. Синельников Є. Актуальна судова практика у справах щодо дітей. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Akt_sud_prakt_Ditu_10_2024.pdf
32. Сімейний кодекс України: наук.-практ. Коментар / за заг.ред. Харитонова Є.О. Київ : Видавництво «Норма права», 2025. 432 с.
33. Сосонович М. В. Проблеми та перспективи нотаріального посвідчення сімейних договорів. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 207–212. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.32>
34. Ступак О. Шлюб, сім'я і подружні стосунки в умовах сьогодення. Верховний Суд України. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/new_folder_for_uploads/supreme/2024_prezent/Prezent_Shliyb_sim_vidnos_10_2024.pdf

35. Судова практика щодо зобов'язань з утримання інших членів сім'ї та родичів. *Вісник Верховного Суду*. – 2021–2024 рр.
36. Тетарчук І.В. Сімейне право України. Харків: Право. 2021. 176 с.
37. Урлюк М.В., Шевчук Л.М. Реєстроване партнерство як підстава створення сім'ї: перспективи запровадження і правового регулювання в Україні. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського*. Серія: юридичні науки. 2024. Том 35 (74) № 3. С. 52–57. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2024.3/09>
38. Фляжнікова Я. В. Шлюбний договір в Україні: переваги та недоліки. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 248–252. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.38>
39. Харитонов О. І., Харитонов Є. О. Сімейне право України: навч. посіб. – Одеса: Фенікс, 2022.
40. Чернега В.М. Сімейне (національне, міжнародне, порівняльне) право: підручник. Київ : Видавництво Ліра-К, 2023. 370 с.
41. Чернописька В. З., Байовська Ю. Ю. Альтернативні форми влаштування дітей, позбавлених батьківського піклування в умовах воєнного стану. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Вип. 86. Ч.2. С. 258–263. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.2.40>
42. Шатіло В. А. Окремі питання регулювання визначення місця проживання дитини в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». 2024. № 4. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2308-2024-4-9834>
43. Шевченко Я. В. Участь батьків у додаткових витратах на дитину: аналіз судової практики. *Право України*, № 6, 2023, с. 112–121.
44. Шкорупеев Д. А. Процесуальний порядок розгляду справ про стягнення аліментів у цивільному судочинстві. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису. Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право. – Національний університет «Одеська юридична академія», Одеса, 2021.
45. Юшкевич О.Г. Зловживання батьківськими правами: загальна характеристика, форми та види. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2024. № 104, Part 1. С. 71–83. DOI: <https://doi.org/10.32631/v.2024.1.07>

Інформаційні ресурси:

<http://zakon.rada.gov.ua> – Законодавство України

<http://www.president.gov.ua> – представництво Президента України

<http://www.kmu.gov.ua> – Урядовий портал (Кабінет Міністрів України)

<http://www.minijust.gov.ua> – Міністерство юстиції України

<http://www.nbuv.gov.ua> – Національна бібліотека України ім. В.І. Вернадського